

МУЗЕИТЕ – ДОМЪТ НА ВРЕМЕТО

Васил Димитров

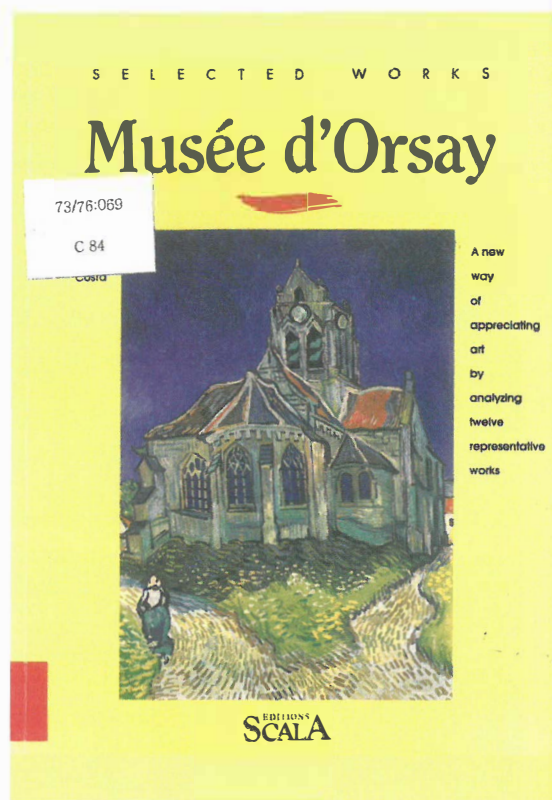
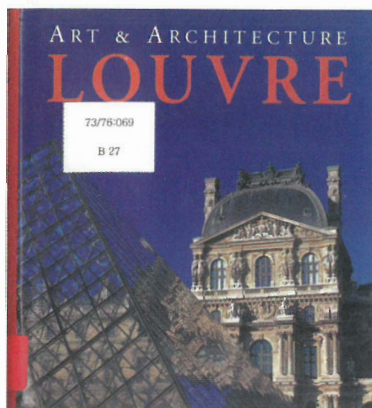
е български поет, писател и активист, един от основателите на радикалните проекти „Рамбо 13“ и Нова социална поезия. Завършва философия в Софийския университет „Св. Климент Охридски“. Първата му публикация е в коледния брой на Литературен вестник за 1993 година. Работи в Библиотеката на НБУ

Музеите са мястото на раждането на срещата между миналото и бъдещето в настоящето. Превръщайки паметта в история и историята в памет, те са истински „дом на времето“, в който можем да се прилотим и „изгубим“, да общуваме пълнокръвно с културния, социалния и екзистенциалния опит на отдавна отминали епохи и по този начин в крайна сметка да открием и пресъзгодем себе си. Неслучайно самото понятие „музей“ идва от гръцката дума *mouseion*, която в буквален превод означава „храм на музите“. Това пряко или косвено показва креативния, творчески характер на тази многовековна институция, водеща началото си от около 290 г. пр. н. е., която е призвана да създава бъдеще през оглеждащото се в миналото като в огледало настояще. Музеите не са статика и застинало място, те са вдъхновение, съзидателно усилие, трескаво емоционално вълнение и път, непрекъснато самоактуализиращ се хоризонт. Както казва руският философ Николай Фьодоров (прекарал живота си като библиотекар в Румянцевския музей в Москва): „Съществуването на музея показва, че няма завършени дела – затова той представлява утешение“. За всички идни поколения и за нас.

От 15 юли до 29 септември 2022 г. в Библиотеката на Нов български университет е представена

ИЗЛОЖБАТА ОТ КНИГИ И СТАТИИ „ДОМЪТ НА ВРЕМЕТО“

посветена на едни от най-зобележителните и интересни музеи в България и в чужбина. Актуалността на събитието е свързана и с това, че те могат да бъдат посетени през настоящето лято, в разгара на активния туристически сезон. Няма как да не започнем презентирането на някои от най-интересните експонати на изложбата от най-известния и предпочитан музей в света – Лувъра. На грандиозната по богатството и обема си тема е посветена книгата „Art and architecture. Louvre“ на Габриел Бартиц и Еберхард Кьониг. Тя се прицелва както в историята и архитектурата на Лувъра, така и в почти необятната му експозиция, включваща мащабни раздели, разкриващи фрагменти от света на Древен Египет, Гърция, Етрурия, Рим, културата на Близкия Изток и исляма, скулптурата, декоративното изкуство, живописата, графиката и гравюрата. В нейните рамки са изложени едни от най-известните картини в

света, като „Мона Лиза“ на Леонардо да Винчи, и скулптури – като откритата при археологически разкопки на остров Милос в Егейско море през 1820 г. Венера Милоска. Разположената в самия център на Париж монументална сграда на Лувъра е била първоначално военно укрепление, изградено да защитава града от набезите на викингите, което по-късно се превръща в кралска резиденция. Трансформирането на последната в най-големия национален музей е свързано с Френската революция. В настоящата си функция прочутата в наши дни глобална културна институция отваря врати на 8 ноември 1793 г.

За проблемите, свързани с историята и експозицията на друг световноизвестен френски музей – Орсе,

РАЗКАЗВА КНИГАТА „MUSÉE D'ORSAY“ НА ВАНИНА КОСТА

Особен интерес представлява приложената към нея хронологична таблица на социокултурните събития, съпътстващи разрастването на неговите колекции, включващи картини, скулптури, декоративни творби и фотографии от революцията през 1848 г. до избухването

на Първата световна война. По този начин историята на музея е показана като история на обществените промени и обрати. Откритият в настоящия си вид в края на 1986 г. Musée d'Orsay представлява бивша железопътна гара, чието концептуално конструирано художествено пространство се радва на около три милиона и половина посетители годишно. Особено впечатляваща е колекцията му от импресионистична и неомпресионистична живопис, която е сред най-големите в света. В музея понастоящем са изложени световноизвестни шедеври – „Закуска на тревата“ на Мане, „Тоалет“ на Тулуз-Лотрек, „Звездна нощ над Рона“ на Ван Гог и много други.

Ако се преместим малко по на юг – в Испания, първото име, което ще дойде в съзнанието ни, е, разбира се, Прадо. Специалистите го определят като музея с „най-голямата концентрация от шедеври на квадратен метър“ в световен мащаб. В изложбата на Библиотеката на НБУ неговата експозиция е представена с чудесния и много богат на репродукции албум „The Prado“ със съпътстващите коментари на изкуствоведа Александър Ауф дер Хейде. В него са показани най-известните картини на художници като

Йеронимус Бош и Франсиско Гоя, чиито колекции са най-впечатляващи именно в магдрийския музей. За разлика от свързания с „републиканския“ си произход Лувър, създаденият през 1819 г. от Фернандо VII Прадо има особено изтънчено и аристократично излъчване, дължащо се на обстоятелството, че през вековете той е покровителстван и развиван от испанските крале, които в зависимост от вкусовете и възможностите си меценатски са се грижели за разрастването на внушителния му фонд. В него почитателите на изкуството могат да открият някои от най-знаменитите образци на творчеството на Ел Греко, Веласкес, Дюрер, Ботичели, Фра Анжелико, Рафаело, Тинторето, „Градината на земните удоволствия“ на Бош, „Капричосите“ и „Голата Маха“ на Гоя.

Ако напуснем пределите на Европа и се озovem в космополитния Ню Йорк, не можем да не отдадем заслуженото на един от най-големите и известни музейни комплекси, посветени на изкуството в света – Метрополитън. В рамките на изложбата „Домът на времето“ той е застъпен с

АЛБУМА „THE METROPOLITAN MUSEUM OF ART. GUIDE“

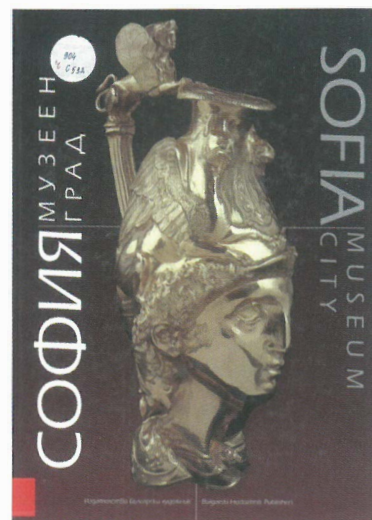
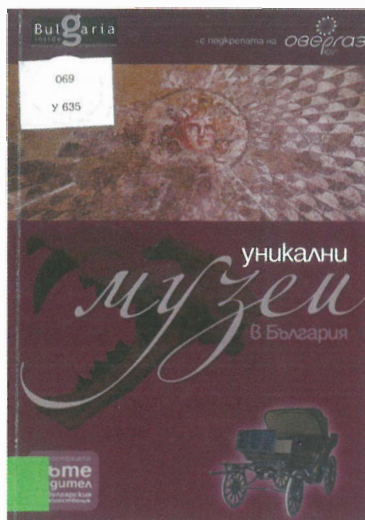
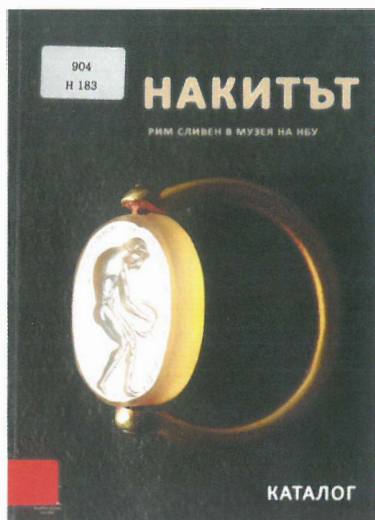
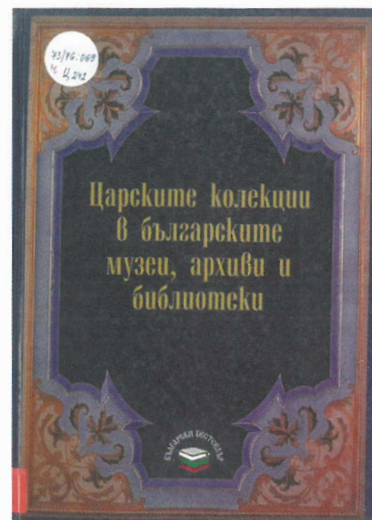
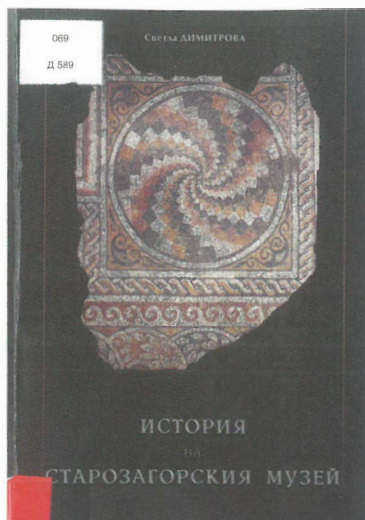
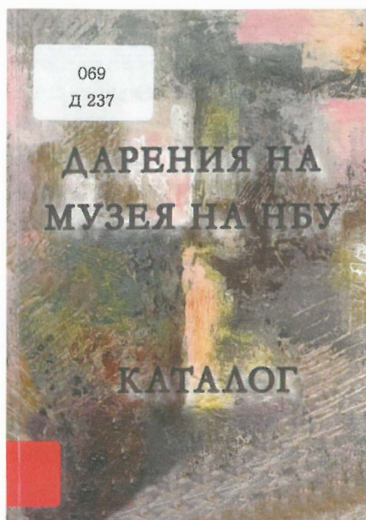
плод на дългогодишните творчески и изследователски усилия на неговия бивш директор Филип де Монтебело и кураторския му екип. За разлика от някои от споменатите досега световни музеи, The Met (както му казват на галено нийоркчани) разполага и с големи колекции от класическа и модерна американска живопис, изкуство от Африка, Азия, Австралия и Океания, авангард от XX и XXI в. Традиционно особено голям интерес сред посетителите буди и галерията за доспехи, снаряжение и оръжия, както и специално обособените департаменти на музикалните инструменти и облеклото към огромния и крайно разнообразен комплекс на Метрополитън. Музеят още от своето основаване през 1870 г. разчита преимуществено на частно финансиране и дарения на богати американски меценати. През годините The Metropolitan Museum of Art значително развива и разгръща обема на своите колекции и към днешна дата те наброяват впечатляващите над два милиона експоната. Сред най-популярните от тях се нареждат платна на Питер Брьогел Стария, Караваджо, Рембранд, Вермер, Дьолакроа, Моне, Гоген, Пикасо, Реноар, Кандински, Анри Русо, Матис, Модилияни, Жорж Брак и други.

Немалка част от изложбата в Библиоте-

ката на НБУ, разбира се, е посветена на българските музеи. Публиката и читателите ще останат доста изненадани колко интересна и непозната за тях е една голяма част от въпросните традиционно функциониращи в страната културни институции. Пряко доказателство за това е книгата на Атанас и Ванина Паскалеви „Уникални музеи в България“. В нея са описани 23 музея у нас, които според авторите са или без аналог за географските ни (и не само) ширини, или притежават експонати, които „не могат да се видят никъде другаде“ – от Подземния минен музей в гр. Перник до Музея на файтоните във Враца. От богато илюстрираното и неприкрито (но не и радикално самоцелно) флиртуващо с екзотиката издание можем да разберем неща от рода на това, че във Врачанския Музей на детето има бебешка количка от началото на XX в. (особено луксозна стока за своето време), която е отнела две години време, за да бъде реставрирана, или че в Музея на розата в Казанлък са изложени материали, свързани с борбата срещу фалшифицирането на знаковия за лицето на България пред света продукт – розовото масло. Оказва се, че подобни измами са били особено разпространена практика, като за целта се е използвало друго ароматно растение, растящо у нас – индрише.

В СБОРНИКА СЪС СТАТИИ „ЦАРСКИТЕ КОЛЕКЦИИ В БЪЛГАРСКИТЕ МУЗЕИ, АРХИВИ И БИБЛИОТЕКИ“

със съставител ст. н. с. д-р Цветана Къосева можем да прочетем за присъствието на монархическото наследство, свързано с имената на Александър I Батенберг, Фердинанд I и Борис III, в съвременното пространство на родните културни институции. Подчертан интерес представляват текстовете, разглеждащи музикалните творби, посветени на членове на Саксбургготската династия, документите за ролята на царското семейство за създаването и развитието на природонаучните институти в България и т.н. Впечатляващият илюстративен материал от своя страна включва авторски акварели на княгиня Евдокия, портрети като този на княгиня Мария Луиза от 1900 г. на Иван Мърквичка, ритуалната кръщелна детска рокля, носена от сестрите на Борис, партитури на валсове на Йохан Щраус по случай първия брак на Фердинанд и др. Ценността на сборника за широката аудитория се състои не само в попълването и маркирането на важни полета на историческата памет и музейното

дело у нас, но и в конкретната информация къде могат да бъдат разгледани колекциите, свързани с личностите и разностранната дейност на последните български монарси и техните фамилии.

Както посочва заглавието на албума под редакцията на Чавдар Попов и Буян Филчев

„СОФИЯ МУЗЕЕН ГРАД“

същият презентира пъстрото многообразие от музейни институции в нашата столица със специален фокус върху десетте вероятно най-популярни от тях – от Националния исторически музей и Боянската църква до Софийската градска художествена галерия и Галерията за чуждестранно изкуство. Разлиствайки страниците на изданието, разбираме колко многовековен културен опит е побрало в себе си пространството, в което живеем – винаги на една ръка разстояние от нас, в мъдрата

„притихнала“ скромност и неподправена пичност на своята разноликост. София е домът на шедьоврите на Майстора, Иван Милев, Жорж Папазов, на артефактите на българската антична и средновековна традиция, неслучайно привличащи интереса на посетители от цял свят. Същностна концептуална част от албума е предговорът на проф. Чавдар Попов, в който той проследява историята и развитието на музейното дело в столицата на България. София е наистина град на музеи, търпеливо разгъващ пред съвременния поглед палимпсеста на своите мистерии и културно-исторически феномени, ярки илюминации, стаени имплозии и безценни богатства.

КНИГАТА „ИСТОРИЯ НА СТАРОЗАГОРСКИЯ МУЗЕЙ“

е издадена по случай стогодишнината от създаването на тази знакова не само за региона

културна институция. С много любов авторката Светла Димитрова ни запознава не само с богатата експозиция и нейното развитие през отминалите десетилетия, но и с ежедневието, свързано с функционирането на музея като жив организъм – събирателска дейност и обработка на фонда, археологически проучвания, тематични семинари и конференции, техническа съоръженост и т.н. Прави впечатление, че снимковият материал в изданието е посветен не само на ценните и интересни експонати, но и на служителите, учените и изследователите, свързали имената си със Старозагорския музей. Симпатия буди фактът, че накрая на книгата е приложена не само прецизно изготвената библиография на трудове и публикации, имащи пряка или косвена връзка с основната ѝ тема, но и подробен поименен списък на персонала, работил през годините в музейния комплекс – реставратори, уредници, екскурзоводи, домакини, пазачи, фотографи, огньари, информатори, компютърни специалисти, общи работници, научни кадри, фондопазители, билетопродавачи, строителни техници, архитекти и дори доброволни сътрудници. По този начин книжното тяло крайно успешно внушава, че музея далеч не е само неговият фонд, а и всички хора, превръщащи го в активно развиващ се в съвременното културен феномен. Той е дори своята публика (присъстваща с многоликата си образност на немалко снимки в изданието) – всички онези, които го обичат и се грижат за него, защото е освен всичко останало и постоянно случващо се пълнокръвно живо общуване, място за среща, неочаквани открития, изненадващи интуиции и диалог.

Още една стогодишнина – тази на Националния археологически музей, чества сборникът под редакцията на проф. Васил Николов

„НАЦИОНАЛЕН АРХЕОЛОГИЧЕСКИ МУЗЕЙ. 100 ГОДИНИ ОТ ОТКРИВАНЕТО НА ПЪРВАТА ЕКСПОЗИЦИЯ. 18.05.1905–18.05.2005“

В него също се засягат разнообразни аспекти от функционирането на музейната институция – като изследователски център, като постоянна експозиция, като място за гостуващи изложби, като издателски и библиотечен комплекс. Много увлекателни и живописни са текстовете в сборника за специализираните фондове на музея, фокусирани върху нумизматиката и каменните паметници. Ролята на аудиторията за развитието на музейното дело е в центъра на статията на Светла Петрова

„Музеят и публиката“, в която четем: „Отдавна Музеят не е място само за съхранение на антични и скъпоценни вещи. В столетието на своето съществуване той се налага като действаща научно-просветна и културна институция“. Известният наш археолог, историк и политик проф. Богдан Филов е първият българин директор на тогавашния Народен археологически музей в периода 1910–1920 г. В отчетен доклад към края на мандата си той с гордост заявява, че „средногодишно Музеят е посещаван от 50 000 души – цифра, която рядко се надминава даже и от музеите в столиците на големите европейски държави“.

В изложбата „Домът на времето“ особено интересно място заема първият

ПЪТЕВОДИТЕЛ НА НАЦИОНАЛНИЯ ИСТОРИЧЕСКИ МУЗЕЙ

публикуван скоро след откриването на гебюмната експозиция за широка публика в него през 1984 г. в сградата на Съдебната палата в София по случай 1300-годишнината от създаването на българската държава. Ценното издanie е част от личната библиотека на проф. Магдалина Станчева, дарена на Нов български университет. „Национален исторически музей. Пътеводител“ излиза през 1985 г. под авторството на Иван Венедиков, Виолета Димова, Мария Йосифова и Леонора Бонева, под научната редакция на проф. Симеон Дамянов и Иван Драев. Изданието предоставя много разнообразна и пълна информация за началния етап от функционирането на най-голямата музейна институция в нашата страна. Към средата на 80-те основаният през 1973 г. музей вече разполага с около 200 000 експоната и е организирал 30 изложби в България и зад граница. Пътеводителят представлява особен интерес за историците и изследователите на музейното дело у нас, защото илюстрира функционирането на институцията от такъв мащаб в контекста на социализма от 80-те, в навечерието на реципирането на политическия наратив за гласност и преустройство от Съветския съюз. Изданието дава богата представа за спецификите на българските културни политики от онова време, в хоризонта на които се открояват фигури като тази на Людмила Живкова и общонационални инициативи от типа на „1300 години България“.

Важен и същностен сегмент от изложбата са книгите, свързани с Музея на НБУ.

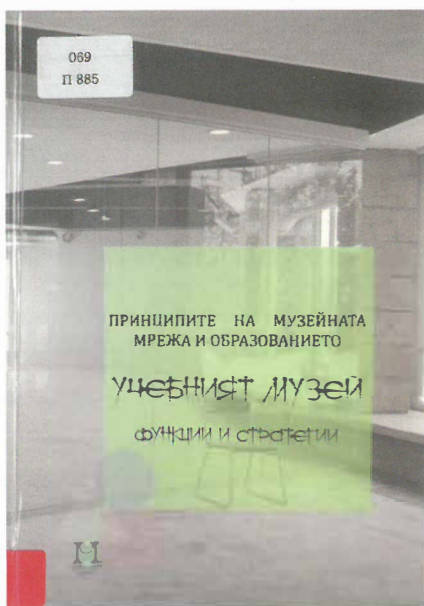
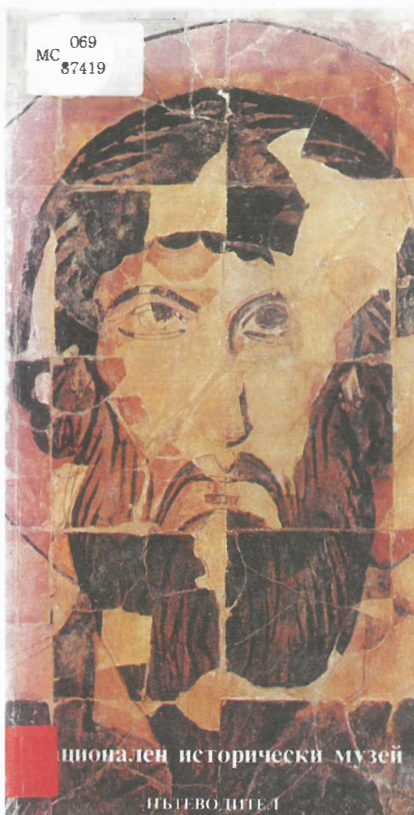
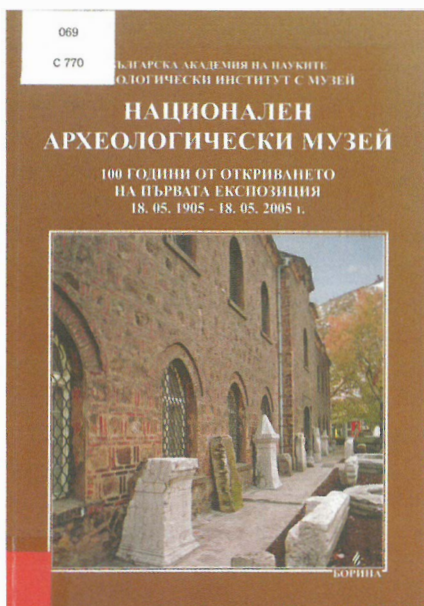
КАТАЛОГЪТ „ДАРЕНИЯ НА МУЗЕЯ НА НБУ“

под редакцията на Иван Гранитски запознава публиката с някои от най-значимите дарения, постъпили в музейния фонд към годината на неговото издаване – 2010. Сред дарените експонати са творби на известни съвременни художници и скулптори, като Греди Асса, Иван Веселинов, Любен Зидаров, Сололейман Сеферов – Сули и много други, както и колекции от тракийски, антични и средновековни монети, керамика от римската епоха, съкровище от бронзови сърпове и т.н. В предговора на каталога са синтезирани целите и амбициите на създадения музей към Нов български университет, като в

него също така четем: „Знаем колко е трудно да откъснеш една творба, която е станала част от средата ти, от самия теб, от ателието или от колекцията. Но съзнанието, че тя отива в една институция от нов тип, че тя със сигурност ще помогне за формирането на младите хора като образовани и културни граждани, движеше всички наши дарители“.

СБОРНИКЪТ „ПРИНЦИПИТЕ НА МУЗЕЙНАТА МРЕЖА И ОБРАЗОВАНИЕТО“

с главен редактор доц. д-р Татяна Шалганова, изоден отново през 2010 г., обобщава резултатите от проекта (финансиран от Фонд

Музеите не са статика и застинало място, те са вдъхновение, съзидателно усилие, трескаво емоционално вълнение и път, непрекъснато самоактуализиращ се хоризонт.

„Научни изследвания“ на МОН) „Le musée est mort? Vive le musée!“ и организираната във връзка със същия научна конференция уъркшоп (5–6 юни 2009 г.). Включените в него доклади освен върху дейността и задачите на Музея на НБУ се фокусират и върху други теми, визуиращи музейното дело в България и в чужбина, и по-специално практиката в тази посока на знакови културни и академични институции като Националната художествена академия, Института за изкуствознание на БАН, СУ „Св. Климент Охридски“, Тюбингенския университет, Санктпетербургския държавен университет, Нумизматичния музей в Русе и др. Сред най-амбициозните и концептуални текстове в сборника са „Въображаемият музей: преодоляване на опозицията „варварство – цивилизация“ на проф. Иван Маразов, „Съвременното изкуство и учебен музей“ на проф. Чавдар Попав, „Институцията „приятели на музея“, или за музея като за среда за общуване“ на доц. г-р Ирена Бокова, „Музеят“ като разказ, или как да върнем музее в музея“ на проф. г-р Георги Краев и т.н. В последния е отправено следното смело изследователско предизвикателство: „Възмажен ли е... виртуален музей, който да е храм на музее, а не сграда на „експозицията“? Всъщност той се е случил – Лаборатория „Музей на НБУ“. Остава да стане разказ“.

КАТАЛОГЪТ „НАКИТЪТ. РИМ СЛИВЕН В МУЗЕЯ НА НБУ“

създаден в съавторство от Николай Сираков, г-р Владимир Демирев, Димка Илиева и Иван Иванов, разказва за едноименната изложба, с която през 2014 г. Регионалният исторически музей – Сливен гостува на Нов български университет. Още в предговора на изданието Татяна Шалганова изтъква, че „ювелирството е занаят и изкуство, но накитът е също знак за епоха и култура“, с което подчертава разностранните измерения на въпросното събитие, в чиито рамки публиката може да види експонати от типа на направен от кост орел от бронзовата епоха, най-различни видове антични златни бижута, средновековни пафти и кръстове, гривни от XIX в. и множество други подобни артефакти. Амбициозната цел на проявата подчертава многопосачната и полисемантичността, защото, както пише горещитираната авторка, „фактът на изложбата е в разкриването чрез музейни средства на многопластовата семиотична структура на накита“. Последната представлява „художествен текст“

с неизменно идеологическо съдържание, което я прави толкова ценна за изследователите и интересна за широката публика. По този начин музеят се оказва не само „дом на времето“, но и „дом на езика“ на отминали векове и епохи.

Културно-историческият наратив е в центъра и на последното издание, което ще представим в рамките на настоящия текст, отново свързана с дейността на Музея на Нов български университет

„СИМПОЗИУМЪТ. ФРАГМЕНТИТЕ РАЗКАЗВАТ... КЕРАМИКА ОТ АНТИЧНА АПОЛОНИЯ В МУЗЕЯ НА НБУ“

със съставители доц. г-р Татяна Шалганова и доц. г-р Валентина Ганева. Тук отново се сблъскваме с идеята, че музейното пространство е „родното място“ на живия разказ, превръщащ се в търсене на смисъл, хоризонт и традиция. Концептуално и с вкус изграденният каталог на изложбата илюстрира по чудесен начин тезата, че „фрагментарността на наративите“ за миналото също може да конструира/носи пълнотата на систематичното познание. Защото, както пише Валентина Ганева-Маразова: „Фрагментът сам по себе си е изолиран. Той става понятен само в цялостен контекст. Единствено в контекста фрагментите могат да разкажат“. Нещо повече – освен експонирането на въпросния пълнакръвен и многоцветен контекст изданието на НБУ визуализира връзката на античната керамика и с художници като Джан Уилям Уатърхаус и Анри Матис, за да бъде проследено влиянието на културната традиция и върху формирането на модерността.

Изложбата „Дамът на времето“ в Библиотеката на НБУ се опитва да удържи баланса и „равнопоставеността“ на миналото, настоящето и бъдещето в опита ни да мислим и живеем музей. Може би последният изпълнява пълноценно своята функция, когато неизменно се опитва да „надскача“ себе си, да излиза извън обичайните си устои, „места и роли“. От тази гледна точка неслучайно подобна изложба се случва през лятото, когато животът се радва на своята пълнота, а виталността чества сабствеността си изобилие. Парадоксално или не – именно такава търсим музея, защото най-топлите месеци са най-истински свързани със стремежа за откриване на нови територии, с „желанието като археология“, с „безкраен път“. А както е казал Орхан Памук – „в истинските музеи времето се превръща в пространство“. ●